

Шимшук Сафранов

Носенки
дубини
турсе

Шимшурьн Сагранов

Косдени
дуьмь
турсе

Стихигьо ве мэгIнигьо

Дагестанское книжное издательство
Махачкала—1995

Сафанов Ш.

С 21 Хосдени дуьлме туьре: Стихигъо
ве мэгІнигъо.—Махачкала: Даг. кн.
изд-во, 1995—72 с.

Автор эни собрник стихигъо «Хосдени дуьл ме туьре» Шимшуьн Сафанов эз жовоне вэгІдогъой хуьшде сер гирди эри стихигъо нуввуьсде. Омбаре стихигъой эну дешенде оморет э альманах татл, ведироморенигъо гьер сал, э сборникгъо. И дуьлмуьн жейлее сборник эн стихигъой энуни, ведиромориго э Дагестанское книжное издательство.

Омбардеки произведенегъой эну гьисди э товун муьгьбет: севгили, дусди, жофо, суьгьди э ки республика, вилет хуьшде.

ББК 84 Тат.

С 4702580200—12 —95
М 123—95

© Сафанов Ш., 1995 г.

ISBN 5—297—01178—7

ХОСДЕНИ ДУЪЛ МЕ ТУЪРЕ

Ой духделей гъуншиму,
Мепуърс эз ме туь изму,
Эйчуь себэхьмунде зу
Хэбер биренуьмге сер-су?
Эхи эз дес рачитуьнуьм,
Шевгьо ховсуьз мунденуьм.
Чуьтам сохум ме ошгор
Э ме сохи туь бовор?
Мерешки гІэйб оmore,
Туь семе дерд-дуьл мере
Хунде нисе дануьсде
Эри мелхьэм совусде...
Ейге сараф, кордани,
Дуьл ме туьре хосдени.
Гьич ме туьре тологь доре
Нихогьум, жон, екигере.
Эзу поке хосдеиме
Туь сирои нисди, дуьл ме.
Варасири изму, духдер,
Эйчуь биренуьмге зу хэбер?

ХОВ МЕ

Хов ме, хов гъуше хуно
Э лигегъой доргъо ве,
Лап эз чум э дуригъо
Э келлей миноре ве.

И хов ме хов нисдики,
Е журкумлуе чини,
Э ригазгъой эн менги,
Э шаргъо пичирени.

Хов ме думон шевини
Ве зуйгъей эн лепуьргъо,
Тозе бур себэхъини
Хьэл бире шей биренигъо.

Хов ме е хов гъисдики
Э сур расиренигъо,
Чумерэхъэ гъэрибе
Шоре хэбер доренигъо.

Хов ме е хов гъисдики,
Инсоне лепе сохденигъо,
Пэжолэ эз пусиреки
Жейле сохденигъо.

ТУЪ ХЭНДУЪСДЕНИГЪО ВЭГІДО

Э нум туъ шовгІо сохденуым,
Э гІэтош туъ ме сухденуым
Туъ хэндуъсденигъо вэгІдо.

Туъ э гуъл ухшеши,
Де эйчуъ гъэм микеші?
Дануъсденуым эн ки мибоши
Туъ хэндуъсденигъо вэгІдо.

Дениш хуб э земоѳе
И гуъзеле руз инсоне!
Хъэз оmore Ватане
Туъ хэндуъсденигъо вэгІдо.

Э дерьѳегъ хъэрой-хуъшуъл,
Э васали бире муъхшуъл,
Шори сохде диеш Шимшуын
Туъ хэндуъсденигъо вэгІдо.

ХУШЕЙ ОНГУР

(МэгИни)

Чуь хуби, шелбети хушей онгур,
Гуьлегьо тов-товут, мэгIжуймуьт, пур,
Жофогьой игидгьой эн колхози,
Ширине бегьер эн мейдузи.

Сервори:

Ох чуь ширини
Туь, хушей онгур,
Эйму шорини,
Эн Дербенд мени.
Эз богъгьоймуни
И хушей онгур.
Ох чуь ширини
Эн Дербенд мени.

Бэхшвегир бируьм э выставка ме,
Шинохдуьм туьре, сечмее нерме,
Пуьрсируьт халгъгьо унжиге эз ме,
Кинуьт игидгьой колхозигьойме.

Сервори:

ТэгIриффи хунде Масков шори
Эри Дербенд ме—гуьлшоне хори,
Э гьэд гьозоргьо хунчее бегьер,
Э гьэд гьозоргьо гIэвизе шегьер.

Сервори:

ДОГЪГЪО

Чуь хушбэхди туь э васали, суьгъде хориме,
Хунде-хунде пар зеренуьт паруьсдекгъо э
сер ме,
Мере воисдени инжо гье зигъисде-поисде,
Гъич э девргъош ишмуре фурмуш несохде,
догъгъо.

Инжо дирем торикиреш, инжо дирем
товуширеш,
Гъемишелуьг эриме бэхд вихдем ишмуре,
Войге четин, войге шори изму,
Эн менит ишму, э меревозит ишму,
Чуьтамки эн ишмуьм гъемишелуьг,
догъгъо.

Догъисту, ме суьгъде куктуьнуьм, гофме
гъэгъи,
У кук гъэдимие гъэлегъой сенгъи.
Чуьшме биренге пэхъни э песой жевгъэтгъо,
Сокит биренуьт кудокгъо э догъгъо,
Э мэгъни фирсоренуьм шолум эришму ме,
догъгъо

ШЕВГЪ ДУЪГУ ГЪОВО

Шевгъ дуъгу гъово, верфгъо бошутгу хьэл,
Бигьил очугъ бошутгу сергъошму, догъгъо.
Э сейлгъо вадарафденге мэхьэл-мэхьэл,
Э ёрме офдоре, сер микешуъм догъгъо.

Десде-десде giroшденуът булутгъо,
Чуьтам э сер ме хэёлгъо, думитгъо.
Хьэрзoi синешму, ой савзелуье догъгъо,
Э васали безетмиш мибошит догъгъо.

МэгIдон жунсогъи серини гьеминон,
Хушбуе нефес гуьлгъой эн рихьон.
Чендигъо giroшде, сер зеренуът мигърибон,
Ки дануьсде ченд сали гIуьмуьр ишму,
догъгъо.

Фикиргъо хьэрмэхьуът эй инсон гьер вэхд,
Эз чешмегъо хурде, мибошум хушбэхд,
Инжире эй офде мигешдуьм туьре сэхд,
Суьрхинуът, алмазуът, сенгъгъошму,
о догъгъо.

ДУСДИРЕ ДОРИМ

Дусдире дорим, дусди гереки,
Чуьн гIов, чуьн эвир эри инсонет.
ГIалем дусдире зеверо веги,
Э овлодгьо ди омонет.

Гье белкем яралуь э више мундум,
Дусди кумек бире, екире гъувот дим,
Дусди хьармэхьи э гъеме рэхьгьо,
Дусдире ние бу шефде темэхьгьо,
Дусди ерэгъи эри бесгъуни,
Дусди гъизгъини эй зиндегуни.

Дусдире дорим, дусди гереки,
Эй бире э гIуьлом шолуми эйму,
Хьуьрмет дусдире темиз дор, тик ги,
Веберим гъуьндуьр тейте асму.
Дусди гъэлхэнди эри гъемейму,
Кумеки гьер вэхд эри жофойму.

ЗУГЪУН ТАТИ

Зугъун тати гъэдимини,
Зугъун деде-бебеймени.
Ченд девргъоре у гирошди,
Сес хуьщдере темиз дошди.

Э гофгъой зугъун тати,
Пури дусди, пури шори.
Лощун сес юш мугъумлутьни,
Тегьер гъовой ан «Овшори».

Зугъун тати бэхдевери,
Нум кукгъой ю э гилм вери.
Зугъуне хуб эй недануьсде,
Мере хьэрмэхь лол дануьсде.

Бигъил зугъун тати иму,
ГӀэзиз бугу эри гъеме,
ГӀаиллогъош хунде изму,
Шори соху шогъириме.

Зугъун тати чуькле миллет,
Гъисди мозол чуьн е девлет,
Хун асант туй, рач тек-бетек,
Гъич нибоши э гоф пелтек.

МЕРЕ ЭЙТУЪ НУГЪОР БЕРДИ

Мере эйтуъ нугъор берди
Биё винуъм туъре, ёрме,
Дуъл ме эйтуъ хъэсрот мунди,
Эже мундей раче гуъл ме?

Рафдуът васал ве гъеминон,
Миёв гъэмлуъ вэхд поизи,
Пури дуъл ме хэёл, гумон:
Кей миёвге ёр гІэзизи

Куьндиге туъ небуге дур,
МэгІлуъм сох э ме хэбер,
Мегъебтсуъз деруъм э тур,
Нуввуъс когъоз — езугъ бер!

Мере эйтуъ нугъор берди,
Биё винуъм туъре, ёрме,
Эхи дуъл ме ёровурди,
Э же мундей, гІэзизи ме?..

ЭРИЧУЪ МЕ ТУЪРЕ ШИНОХДУЪМ

Жунмере бердей, эйчуъ ме туъре шинохдуъм?
Эзу рузевоз шевгъо хов ме нисд, чуъ сохум?
Воисдени мере туъре фурмуш сохум,
Ой худо, е рэхъ ни, аз чуьк-чуьки ме сухдум.

Хун ме эй туъ дуьш зере, эз дерд туъ бирем
хэсде,
Оmmo дуьл ме э туъ бовор нисе сохде.
Талантин бирем, эйчуъ туъре шинохдуъм,
Э сэгIэр дереум, чуьтам туъре фурмуш сохум.

Э и дерд ме офдоно нехосдгор.
И чуъ гIэзоби ме э сер ме овурдум,
Мидуъм туъре эз ме е раче едигор,
Дес веги мэхлес, муьрдуъм, эгъуьлмере
хурдум,
Эйчуъ ме туъре шинохдуъм.

Эх, эйчуъ ме туъре шинохдуъм, бэхдевер,
Бегем гъисмет мигъилуъ гъечи мере тевесер?
Вишере тевер менжинуъ, чуьнки эз вишеи
дуъм тевер,
Эйчуъ шинохдуъм туъре, лап бирем гиж
эз сер.

ЕДИГОР

Кошд келе мерд гьэлем сибдор
Э богъчей хьэёт хуыште,
Хушбуйлуь бу гуьлгьой эн дор,
Гуйге хунче вараюнде.

Е сибдор бу — одлуь дэгIэм,
Эри сине — сиб ю мелхьэм,
Сойме, шекер, мезе...
Эз ширини дуьле мизе.

Сибдоре у эз жун хуыщдеш
ГIэзиз мидошд, дошде богъбон,
Гьер чуьмереш, гьер лигереш,
Мидошд уёгъ, шор хуромон.

Эри богъче бу яравуш,
Гуйге шеве мидо товуш,
Тож эн богъче у сибдор бу,
Келегеди эн богъбон бу.

Богъбон мугу: — «Э зир сибдор
Невеймере сохум домор...
Э тебэгъгьо сиб пур сохде,
ГIэруьсире гьуногъ сохде».

* * *

Эзу вэхдевоз салгъо гиросд,
Гиросд эз гІуьмуьр инсонгъо.

Келе мердиш нисди зинде.
Оммо гъишди у эз хуьшде
ПӀэлемете раче сибдор,
Чуьн тӀгІрифлуье едигор.

ГУЪЛГЪО ХЭБЕР БИРЕНГЕ

МэгИни

Гуългъо хэбер биренге,
Данки ёрмеш омори,
Туъре, васал, диренге,
Э дуъл ме ёр офдори.

Васал пури севгили,
Ейге шори эн дуъли.
Севгил эзу хэндуъде,
Шори сохде, вежесде,

Биё, биё, жон Асли,
Гъэл дешенде, моч сохим,
Э гъэд богъчей васали,
Гешде иму, хъэз сохим.

Гуългъо хэбер биренге,
Данки ёрмеш омори,
Туъре, васал, диренге,
Э дуъл ме ёр офдори.

ДУЪЛ МЕ

Эже тэгди сохде, дуъл ме,
Гуйге эдей туь пар зере,
Кими вэхдгьо ох кешире,
Гуйге дердгьо омбар бире.

Эзи гIуъллом хэбердор бош,
Э негьогъи ох мевекош,
Фурмуш месох ники мерде,
Меги тараф эн немерде.

Земоне эдей зу пар зере,
Эз инсонгьо непурсире.
Екигьо — шор, хэнделуьнуьт,
Кимигьойге дуълмогъбулуьт.

Эн суьфде, дуъл, бош ватанхогъ,
Эри екиш беда мэхогъ,
Асантаре эйтуь вижде,
Пар мезе, гъэйгъуьсуьз гешде.

ГЕНЕ ВОГОЩДЕМ Э КИН ТУЪ МЕ

Мэҕини

Чор сали дуз жейле бирем,
Рафде э женг, гҕэзизи ме,
Чор сали дуз ме недирем
Туьре, колхоз, ватани ме.

Биремгеш ме э дуригьо,
Э гьэд гҕэтош нен зуьгҕбегьо,
Туьре, колхоз, суьгьде дусд ме.
Гене фурмуш несохдем ме

Эри гьер велг, ай гьер чуйме
Номус туьре дошдем дилбош,
Э лой туь бу, гҕэзиз ме,
Расди, дуьл ме э окопгьош.

Бегем кеме салгьо бирем
Э гьэд жофо э васали,
Э сер хок туь келе бирем,
Дошдей мере, чуьн севгили.

Гене, колхоз, ме эн туьнуьм,
Луьгендегьош рач мекенуьм,

Эгер фурмуш небиремге,
Гъобул сохит мере гене.

Нешумой ме эз гІаили
Э гъэд жофой колхози де,
Э гъэд хэндей гуьлгъой бэгІли,
Ве хушбуе оноргъо де.

КОГЪОЗ ПОЛКОВНИК

Хундеге и гуызеле хэбер туьре ме,
Гуйге э жендек ме жесд биренгъине,
Гуйге и дуьл ме паруьсде э чуьшме
Фурамо моч сохд дуьборе Ватане.

Дедей, дируьмки э сурот медаль суьрхире
Э чумгъой туь жовоне эшгъ келегедире,
Гьечуь дауьнсдуьм гъэйсэгIэт гьич пир
небирей,
Гьечуь дауьсдуьм мере гъэйсэгIэт зендей.

Дедей, о, жофолуье игиде дедей,
Туь мере, чуьн гуьл, шир доре дошдей,
Имбуруз э хотур орден синей туь
Руз мере чарундем э мигIид гIуьзет туь.
Речь туьре хундуьм тек-тук те эхир,
Эз шори хэбер мибу гъэлем дуьл шогъыр,
Чуьтам колхозе э мозол бердейге,
Э жергей игидгъо туь игид бирейге.
Дедей, шори ме омбори. Омбарекбу
садбойгеш,
Омбарекбу и орден ве у суьрхине жофощ,
Согъ гердо Догъисту туьре хундегор,
Ве гIэзизе Ватан — э метлеб расундегор.

МЭГНИ ТАТГЬОЙ ДОГЬИ

Ватан иму эз гІэили
Хьэсуьл бири э сер догьгьо,
До имуре бэхд васали,
Дедей бисдо эй умогьгьо.

Имуш эй ю гьурбу сохдейм
Жофоймуре эй вокурде.
Бирор бире дусди бесдейм
ШовгІоймуре гьундуьр гирде.

Сигьде деде э сер сине
ГІэилгьоре дори нене,
Э е суьфро рач хорунди,
Э гьэд е богь веровунди.

Шир дедее инжо хурдейм.
Э сер догьгьо келе бирейм,
Э фронтгьош расд вокурдейм
Нум Ватане гІэзиз дошдейм.

Тозе рэхьгьо ве шегьергьо
Зури-зури вокурденим,
Буле тэхуьл эз бегьергьо
Садвойне вегирденим.

Эдейм иму хуб Ватане
Сернугум варавунде,
Эри хуней эн бирорине
Пулате э зиндон товунде.

Гьем гъувоте, гьем гӀуьмуьре
Дорейм эй ю эй товуши,
Юш гъэл гирде гьеммеймуре
Вокурденим яравуши.

ЭРИ ИШМУ

Бире мидануь туь хундей омборе кинигтьо,
Эгъуьл туь пури, чуьн дерьёгъ, эз гІилмгьо,
Гуимки э гьемме туь хьохмо вомухде,
Ширин-ширин гешде мэгІни хунде,

Ве э гьинор шогьри туь нибу екиш боромбор,
Чуьн келе падшогьгьо тэгІрифлуьни туь
омбар,

Ве гуимки омбаре жофогьош кеширей,
Э гьэмгьоревоз торихгьош нуьвуьсдей,
Дан, эгер нис хундеге туь
Эй мозол хэлгъ иму,
Увэхди охмур мишенуьм э хьохмой туь,
Э у жофогьой туь, э мэгІнигьой туь.

МЕ ХОСДЕНУЪМ ГІЭСЕЛЕ

Ме хосденуъм Гіэселе,
Гіэсел — гуьлгьой васале.
Эз рачи у — гьуруни,
Де ниофит эзуні.

У духдере пушоте
Огол мизеруъм — Гуьл ме,
Гьони эз гуьлиш ширинте
Офдем е нум — Гіэсел ме!

Чуньки Гіэсел эн гуьли,
Гіэсел эз гуьл хьэсуьли.
Гьони Гіэсел нум ёр мени,
Ширине хьэёл мени.

Э РУЗГЬОЙ ДОВГО

(1941—1945 с. с.)

Туь чар мэгҕнине э гҕэтош чуьшме,
Диедтеш гужлубь — сухун дуьшмерс,
Песде пар зе эз зверсер гьемме,
Гу нетерсире и гофгьой дуьл мере:
Ватан ме э гҕуьлом азад теки,
Хэлгьгьойму гьер вэжд дусдуйт эеки,
Душменгьо э чум нехосде уре
Гьэриш сохд э хун шолуми юре.
Рихд хун!.. Гьовкендейт э сер шолуми,
Гирдейт э дес гьилинж уьлуьми,
Де эри чуй бу у менэхьэфигьо?
У лэгь-лэгьигьо, у гезинегьо?
Гуфдирембириуйтгьо э хэлгьгьой Кавказ:
«Гитлер мисоху могоьлугьэ дуьлшор»
Хьиллее хэндегьошму сохдембуго хьэз...
Дорембиритгьо бим-буше бовор.
Ишму нисдитми беде хьэшогьо
Э сер Ватан ме гье венорейтгьо,
Ве кеширейтгьо э печать ноле,
Дегесундейтгьо эз журкум е шэгҕмеле?!
Чуьни де, хэндит, нум ишму фашисти.
Зугьунгьой мари огьу пур гьисди,

Гьэр девр ишмуре хунки гүфдири,
Э гьэр девр эришму нэгІлети вери.
Гьумлолет ёдгьо! Э пейле хуне
Декирде хурдейтгьо эз тешнеи,
Тегьер вэхьшие гуьрг вишегьоре
ГІэж зере негьишдейт омонети!

* * *

Де сохдейт бесху... Ватан нетерси!
Э жун гьеммешму элов дегеси!
Армия Совети имиди тарлан!
Пуч мибошут гунгьо эз хори Ватан,
Чуь мерг, чуь гІэзор доробу беге
Жейроне Ватанме дуьшмене сеге?
Тэхьле хэндегьой хьир-хьире руьхшенд,
Марлуье зуьунгьошму эспег ведешенд.
Иму Ватане

э сине гирде

Эз дерьёгь гировунде

бердейм э догь!

Эй Ватан гьисдим

гьеммейму гьурбу,

Очугь мэгІлуьми

фашизм пуч мибу!

Гьемме муьрдетгьо

Хушбэхд муьрдет эри азади,

Эри игидгьой Ватан гІэзизи,

Гьеммише печать мибу гьирмизи.

Ве нумгьой ферзендгьойму э зар чуьшмерево

Нуьвуьсде миёвт э келлей гьово!

Оммо ишму, жоллодгьой хуни,

Сервор хункие гьонунгьой жуни,

Суруле кукгьой эн сиегье бэхд,

Хэндит чоресуьз, куьнди гІэжел вэхд!

Дузире эз хэлгъгъо пэхъни сохдейт э сур.
Эз жофо пэхъни нуьшдейтгъо хьозур,
ГПэтош не бейбут и бегьем гъэгъи?
Жендек мари ве пойгъошму эбрэгъи!..
Украинере сохдейтгъо хэзон,
Гуйге гІэилле мундебу биёмон.
НэгІ! Де чоре, имид ишмуре нисд,
Эз гІуьлом бурра миёв нум фашист!
Чуьнки игиди Лешгер иму,
Лешгер иму пушой изму,
Поит! Гъеле песово мунди гъэзоб
Эришму силис, у силис хэлгъи,
Селт долгуьм мибошит, нидит де жугъоб!
Минувуьсим нэгІлети э жиге гъоврегъой
сентъм
Ве песде, фашистгъо э пенжегъой хуниревоз?
Сугъоб нисохут
евэхдиш
и гуьногъгъоре!?..

ПОИЗЕ СЕБЭХЬ

Себэхьмунде э поизи
Думонлугъэ рузгор бире.
Эйчуь гъечи туь гІэзизи
Шивиш зере, тигъи бире?

Гъечи гъэзоб, гъечи шивен
Эйчуь, жонум, вэхуьзуьндей?
Суьрхине богъ супенж—евен
Бире и гІуьлومه лерзундей!..

Гирисд, пажи богъ васали,
Могъбуни хунд раче буьлбуьл,
Муьрдуйт гІэнгъой эн гІэсели
Э сер велгъой эн гъуьзуьргуьл.

Ебо ДивэгІ хэнде—хэнде
Инсонгьоре мидуь бегьер,
Ебойге—зердов зере-лэхде
Хэзон мибу раче сегьер.

ЭРИ Ш. С.

Номуслъ бугъо инсон
Гъич е вэхдиш нибу серсон,
Сабурлукъ хуб, кордан мибу,
Ве эз эгъуъл гЮшир мибу.

Гъисд мерде жуьргІят, гъинор
Ватан эз ю мибу дуьлшор,
Небуге чуйни — шефди, чугъулпазлукъ...
Угъоре мугуют угърешлукъ.

НэгІ, нибошум той энугъо,
Ве нихурум жофосуз нунгъо,
Шир дедей ме ковтерини,
Хок Ватан ме хьэлолини.

Те гІуьмуьрлукъ, те муьрдени,
Ватан эн ме — дедей мени,
Номус ме гъисд азад ве пок,
Муьрдуюмге, Ватан, хьэлол сох хок.

Э КИН МЕТЛЕБ

Ме, гемире хуно, эдем симов зере,
Э сер шаргьой зиндегуни э метлеб,
Вэхдиш э меревоз эдее пар зере,
Вомухде-вомухде э ме тозе эдебе.

Ме гьеммере хуб сохденуым сечмиш,
Чуьтам гIуьмуьр бирениге охмиш,
Ме сур юре офдем, дарафдем э дуьл вэхд,
Бигьил э хуьшдеревоз беруь у э бэхд.

Мере воисдени вэхд эз ме пушо недарав,
Бигьил э руьхь ме, э беден ме дарав,
Бигьил буьлбуьлиш э меревоз хунугу,
Гьуьзуьлгуьлгьош хуьшдере десде гуьруьгу.

Метлеб ошгори: рэхь ме гьисд пушово,
Хэлгь не Чуьшме гьисдуьт э меревоз,
Ченгьэдер чойгьо бисдоруьтге туьнд охмиш,
Гене нидануьт сохде дерьэгье бугьмиш.

Эз вэхд зу пар зе, парзе туь фикир ме,
Парзе э эвир, пушово э Чуьшме,
Э метлеб!

Э метлеб!

Э биёвгъо гуъзели!
Э биёвгъо деврон
Эн Ватан севгили!

ГЪОНИЛЕЙ МЕ ШОГЪИР ГЪИСДУЪМ-ГЪИСД

Себэхь-себэхь ригаз чуйшме
Вози сохде э сер дерьёгъ.
Кире хэбер гъисд эз дуьл ме
Чуь воисдеге мере эз дуьньёгъ?

Гъисдум-гъисд гъонилей ме шогъир,
Э гъэд игидгъо гъисдуьм е жогъил.
Боромбор буге мэгъни э ишму
Гъич нибошум э нуьвуьсде пешму.

Гъисдум-гъисд гъонилей ме шогъир,
Эз номус миё игид бу жогъил,
Диренуьм — келе коргъо гирошде,
Ме текей тоб дуьм э инжо нуьшде?

Гъисдум-гъисд гъонилей ме шогъир.
Чуь гъинор сохдем биремгеш жогъил?
Эз гъуьмуьр эдет рузгъо пар зере,
Оммо ме мундем э ежиге хиш зере.

Келем бирорме гъисди урус,
Э уревоз офдем, дирем шоре руз,

Бошумге э у гьерруз боромбор,
Шор имбу Россия—дедейме омбор.

Келегеди сохденуым эзу дусди,
И мозол, и товуш у дори мере.
Э сией ме дегесунди эшгъ гІэтош дусди
Дори э ме гуьле, гІове, чуьшмере.

Инсон — гІэтоши, мофу гьер рэхьэш,
Энжэгъ эз дуьли юре воисдге э гьер жиге,
Гьелбет, уни шогьир, ки хьэрмэхьэш
Берде дануьгьо э е жерге.

Зиндегуниш, тербиеш, хосдеи инсонгъош
Эн уни, энжэгъ эн у
Ой, буьзуьрге дусд, эн у!
Биёйт уре гъурлугъ сохим,
Биёйт уре оводу сохим.

Э ТОЗЕ ХУНЕ

Ини омо хуършлуъ поиз
Дор-дурегъэ сожде хэзон.
Метерс, дусдме, мебош гюжиз,
Лово хосде кеш туъ эзон...

Диро, поиз, диро гъуногъ,
Туыш хьэрмэхъ ме э шоре руз.
И сегъоймеш бирет гъыногъ
Эз хурдегъо имбуруз.

Хьомум ве газ тозе хуне,
Зенмеш эдей мугъом хунде,
Духдер гъуншани нум ю Суне
Вежесде деспъоре вешенде.

И бишбогъгъош, дивортъош,
Гъемме адет вежесденуыт
Уёгъ нисдуыт, гъемме серлош..
Дуъ екире венгесденуыт

ПОИЗ ОМО

Омо раси гене поиз,
Дор-дурогъэ сохд у Гожиз,
Малад бисдо хуьште хори,
Гуйге гъэмлуй бисдо шори.

Рихдуьт велигтьо зердов зере,
Шиновусде овозере
Паруьсд вирихд парандегъо.
Тембирэхъне мундуьт доргъо,

Гьутинегъой богъчей хъэът
Суьпенж зеруьт эз дес поиз.
Гьечи эйчуь бирей туь ёд,
Тегьер гІэил зере виз-виз?

Ченд ранг велгъо сумогъ бофде
Зир доре рач веровундет,
Зерди савзи лужуь бофде
Дуьл доре веровундет.

Гьовой рузгор кеши охмур,
ГІэрслуь бисдо чумгъой асму,
Шаргъой дерьёгъ, думон догъгъо,
Сайлов рихдуьт э сер богъгъо.

Омо раси гене поиз
Эри зере ноле, виз-виз.
Туьре зено мар-молкомут,
Сайлов сохди дерди-думут.

БЭХШ, КОМИРЕКИ ГЫМЕТ НИСДИ

У гьисди игид бешгъэ несохдигъо,
Ерэгъэ норе жофоре хосдигъо,
Пар зе э кор, чуьн суьмуьргъуш у,
Э женгтъош э юревоз биригъо Догъисту.

У гьисди игид бэгъдовой хьофд сал
Одохлу юре гузет сохдигъо,
Гъисмет гъеебо бэхшире васал,
Мозол ю мозол некуми зендигъо.

Хоригъой колхоз, тегъенгъой и доргъо,—
Еки fronti, ейге туьфенг, ейге дусдгъо,
Гъечи э дуьл рач у бемзер сохди,
Гъечи сэхд гъазизе колхозе хосди.

Синей эн духдер нефес кешире
Бири жовогъил чунь богъ себэхьи,
Гъэрсгъой шори ю, ох вокошире,
Чумлегъо ю, оммо лой хьэрмэхьи...

Гене буьлбуьл э ён гъузуьлгуьл
Эдее хунде мэгънире эз дуьл,
Э келе эшгъэвоз игид не духдер
Дес э дес доре чиренуьт бегьер.

ЭРИ ЖОФО

Нэгі,
небирет и десгъо
эри хисире яратмиш,
Догъгъоре, сенгъгъоре
жумунде и пенже,
Желдуът, жобордуът
эз жофо, гъич нибошут чуъруътмиш.
Шор биренге дуъл,
рангъой сифет низенуът суьпенже.
Бигъил даравтгу
э гъэриш гловгъо нен гиловгъо,
Э гІэтошлуе коргъо
гъул-базуй ме
те кишдибенди.
Догъгъо,
дохъоргъош,
сайловгъош,
дешгъунгъош
екиш э жилов,
Екиш нидануът беседе
жофой мере
э бухову-бенд.
Эвели мегъеббет ме

э девр бердегор;
 Гуйге веди нисдуым,
 оммо овурденуым
 бэхдевери.

Гъирьетсуьзи,
 бегьер мере
 гьовой хурдегор.

Эжи чуйшмей туь?
 Кини бегем туь?
 Месуыз
 нисди хьуьрмет!

Менуым мэгІдон туь,
 нум ме—
 жофо!
 Жофолуь гьисмет;

Туьре
 менуым
 э хурде, вокурде,
 рафде, оморе,
 Э келе хьэрекетигьо
 сохденуымгьо чоре.

Эз зуьгІбей шаргьош
 менуым
 туьре
 гировундегор,

Е раче шориле
 месуыз
 нибу туьре дорегор,
 Жофосуыз офигьо гьисмет,
 енебуте мегьеббет,

Дануьсденуым,
 у гІуьмуьр пур мибу
 дерди гьэм гьелбет

Ме гІове
 эз догьгьо поюнде,
 бэхширем э гуьл,

Журкум асдараре векенде,
дегесундем э дуъл,
Дуъл товуш доре,
офд мегъеббет,
не гъул—гъзнет,
Зигъо жофо!
Зигъо дусди!
Э угъо дери
эйму берекет!
Эвели мегъеббетме
гъисди жофо,
песде динжи,
песде шори,
Унегуъре, зигъо жофо,
зигъо жофо
э руй хори!

КУК ДОГЬИСТУ

Дигъбон Козино мунди едигор,
Инжо хисири гІезизи дуъл иму,
Э инжигеи гъоврей эн бирор,
Комики дошди Ватане эй иму.

Дигъбон Козино фурмуш нисоху
Мардахаева — кук Догъистуре,
Сад фашистгъоре куьшди инжо у,
Эри эн Ватан дори юш журе.

ДовгІо варасди, дуьшмере куьшдейм,
Ватан зиедтеш шоригъо дири,
Дигъбон Козино рач вараисди,
Зиедтеш бэхдлуь, гуьлшонлуь бири.

Оmmo э унжо игиде танкист
Хисири рэхъэт э гъэриш гуьлгъо,
Э гІуьзет энун хунденуьт мэгІни
Эз луьгегъой дор шейде буьбуьлгъо.

Меров бур себэхь, медиров чуьшме,
Мэхуьзуь Ватан э кор гьер себэхь,
Мэхуьзуь дедей бире чумерэхь,
Оmmo нивэхуьзуь гІезизи дуъл ме!

Э РАЧИ ГУЪЛ ДЕРИ ДУСДИ

Гуъл, ди э ме рачи туьре
Инсонгьоре дусд сохум,
Эз хушбуй бэждевери
И гӀуьломе шор сохум.

Мозол мени туь, ой гуъл,
Гьуьмуьрлей туь кутэхь бире,
Гьич вэхд туьре хуьрд нисохум,
Бигьил хуьрд бугу эй ме дуьл.

Бигьил винуьт дусди имуре
Лол бошутгу дуьшмегьойму.
Иму Ватан эн имуре
Диеш гӀэзиз дорим изму.

Гьевел чуйшме, песде гуьли
Эри дусди э руй хори,
Ки хундеге хуб эз дуьли,
Инсоне у мидуь шори.

ДУСДИ ИМУ

Гъем э рачи, гъем э жофо
Эз дуьлиме бирей, духдер.
Муьгьбети — гьисди софо
Дусди бесдим иму, духдер.

Себахьмундеш, шохьонгумгъош
Пушорэхьи оморенуьм,
Шогьоддорут и думонгъош,
Чумерэхьи гье биренуьм...

Муьгьбет ме мозолменди,
Мозол мени муьгьбети,
Жофодусди е девлети,
Жофонехогь гьисд нэгӀлети.

Хьофдод мошин парчебофе
Е тэхьноле э рэхь бердей,
Гирдей гӀэлем расде гофе,
Гьинор мердеш гиросдей.

Ме хосденуьм гофди, мержон,
Эз хьэсроти хэсде бирем, жон,
Вирихдени жингире дуьл
Э ён ковре чумлегьой гуьл.

Биё, биё, муьгьбет ме,
Биё, хандей тозе чуьшме,
Тозе гуьллей васалиме,
Гьенжим иму эз гIов чешме.

БАТАН МЕ

Эри туь, Ватан-деде,
Эри энү темизе асму
Хьозуруьм генеш эри рафде
Э хинике рэхьгьош изму.

Э гІэтошгьош ме хьозуруьм...
Е жерге ме рафденге,
Не гІэзоб нигируьт, не и зулум
Бур чуйшмере варафденге.

Чуь бедигьош бисдоруьтге
Эз жевгьэтгьо гьуьндуьр нибу,
Ватан диеш ширин мибу
Дуьлхошигьо дорутге.

Туь не мере, Ватан-деде,
Е хорини не е чуйшме,
Е метлеби эй кор расди,
Оммо эн туь мен ме гьисд е дуьшме.

ДУХДЕР Э ШИНЕЛ СОЛДАТИ

О, э ёр мени школайму
Ве духделей класс иму.
ГӀиллегъо бирим увэхд,
Ме не Саро дусд бирим сэхд.

Гъеле кол бу эгъуллейму,
Эри хосде дуь екире!
Ох, чуй кориге, ебо иму
Мочиш сохдим хуб екире!

Саро эз гӀӀӀб вирихдебу,
Школере у шендебу.
Мундуьм гъэмлуй, дорум шовгӀо...
Песде рафдуьм меш э довгӀо.

Яралуьнуьм... Хэбер ме нисд...
Серме хуни, бесде сэхд гъисд!
Шинел э тен вери духдер
Шинохд мере, у бэхдевер...

— Гу э ёр туьни школайму
Ве у шовгӀой гӀӀилиму?
Ме Сароюм! Саро, шинох мере!..
Биё ек бире, нисд сохим дуьшмере!

ЧУМГЬОЙ ТУЪ

И хэсде мижегьой чумгьой туъ, кемер мере
хуърд сохдет,
Ве гьэмлуе жун мере, чумгьой туъ, селт
сухундет,
Весси, мекуыш э чумгьоревоз и хэсдее сер
мере,
Хьэйфобери сох, бигьил гьирмизи несоху, хун
угьоре.

Дануьсде бош, туьре э чуммеревоз нисохум
боромбор,
Ки туьре дириге, эз рачи туъ, суьсдгьолок,
бирет омбар,
Е дениширемун туъ уьлуьми, хэндей туъ-огьу
бедбэхдини,
Эекиш рэхьм нисохденуьтгьо, и суруле
чумгьой туьни.

Гуьлом туьчуьнуре нидануь дуборе зенде,
Зиндегуниреш бэхшируьмге, нидануьм туьре
доре мезенде,
Ки туьре хосдениге, муьрдеи э пушоню
нуьвуьсде вери,
Гьемме севгилигьоре куьшденигьо гловун э
чумгьойтуь дери.

НУМ ЮРЕ НЕПУЪРСИРУЪМ

Расд оморум э гъэд вагон
Э е духдер, юш лап жовон,
Орденлуь бу вараисде,
Дусд бисдорум недануьсде...

Согъ эни рэхь э гъэд машин
Ихдилот сохд ширин-ширин,
Гуфди: — Чуь гуьзели Махачкале
Гюшир бири-бире келе!

Е духдер бу, товуш гюьлом!
Мундум сужде, небу довом...
Э ён ме нуьшд незник бире
Эз гIэйб мере сегъм шишире...

Вагон иму омо раси,
Духдер гуфди хуб согъбоши,
Рэхь сохдеки, десиш дорум...
Омо нум юре непвърсируьм.

Суретлереш но едигор
Эз пэхъникиле э книг ме,
Хово хуно паруьсд и кор,
Хьэйф, нум юре непуърсируьм ме!

ДУЪ ХЭГЪЕРГИЛИГЪО

Оморени сес шох-велговуш
Эз гьеминон оmore,
Буй дурундеи савзере.
Э и вэхд иловле хисирет
Дирени хов гъэрибе солдат:
Севгили ю, ковре булши
Э гъэриш богъ геймиши.

— Мигърибон, севгилиме,
Нефес мени туь, ёр ме.
Мере эз ёр нешендей
Э четине рузгъой ме
Туь э меревоз биренге
Гъер рэхъэ гирошденуьм,
Гъобул сохде дорун дуьл ме,
Герме шолуми хунденуьм.

Дуьимуьн севгилию
Эн солдат бу — гармон,
Э гъер женггъо у эрию
Михунд шор мигърибон.

Солдат э у сохд ихъдибор
Ве хосд уре гьеммишелуьг,

Михунд, мизе э гъэд шогъовор
Доре гъувот э гьер уълугъ.

У севгили — ковре булши
Гузет сохде солдате,
Унигейге — гармон ю бу
Могъбунире пиш мисохдгъо,
Вокурде рач у гармоне
Хундени хуб келе-келе,
Гуйге дири мигърибоне
Гъэл гирде хунде эз дуъли.

ОДОХЛУЙ МЕ

Омо шори, гуьлдо васал,
Рач хэндуйсд сифет хори,
Пар зеренуьт г'энггьой г'эсел
Хурде шелбете эз шори.

Туьш рачи, рач, одохлуй ме,
Ковре чумгьой туь хол-холи,
Бегем туьре дедей эй ме
Зенди э сер нерме холи?

Мере гьисмет дори мозол
Эри хосде туьчуьнуре,
Гьич нибоши туь бедмозол,
Гьэл гирдимге дуь екире.

Пури дуьл ме дусди шолум...
Эри хэлггьой эн Ватан ме,
Эз одохлуш омбар шорум
Раче духдер Дагестан ме.

ЧУЪ ХУБИТ ИШМУ, ОЙ ЧУМГЪО!

Чуъ хубит ишму, огъойме чумгъо,
Нивинуъ гѣуьмуьр ишмуьсуьз шори.
Э ёр оморенге у жогъиле рузгъо
Эз хъѣйф пур бире дуьл гъойзари.

Зу гирошде жовонлугъ эз дохъор гулгулу,
Тегъер хъэле верф, тегъер сайл-воруш,
Негъогъ гъэмлуь бире мепойт сердуллу
Дуьборе ниверов офдоре велговуш.

Гъадерсуьз омбари темэхъ эн инсон,
Огъилгъош кими вэхд биренуьт серсон,
Диретгеш омбаре кейфгъо ве хъэзгъо...
Оммо сурои нис бире гене и чумгъо.

Хубит ишму, огъойме чумгъо,
Гъеммишелуьг жогъилире доритге э иму,
Гъелбет, де темэхъ нисохут инсонгъо
Ишму темэхъкори несохдитге, огъойме
чумгъо.

ОЙ ГУЪЛ

Чуь рачи туь, чуь хушбуй,
Хосденуьм ме туьре, ой гуьл,
Эри дерд ме дуьлхошини туь,
Хосденуьм ме туьре, ой гуьл.

Рачи сифрой эн гІэруьси,
Хосденуьм ме туьре, ой гуьл,
Бэхшгьой домор нен гІэруьси,
Хосденуьм ме туьре, ой гуьл.

Нефес богъчей эн васали,
Сегьер-сегьер хушбуй рихьон,
Велгтьой шелбет — пур гІэсели,
Муьгьбете гуьл мигьрибон.

Лово хосдем эз герме дуьл,
ГІуьмуьрдураз гердош, ой гуьл,
Э хосдеи духделеймеш
Гьисмет гердош жонум, ой гуьл!

ЭРИ ЖОФОЙ ТУЪ

Эй жофолуе десгьой туь ме
Нуьвуйсдем, жон, мэгІни мере,
Эй ховсуьзе чумгьой туь ме
Чуь хосдигеш бэхшуьм туьре.

Рачи гуьлгьо гьисд гьуьзуьргуьл,
Хушбуй доре хэндуйсдени,
Тож эн гьушгьо гьисди буьлдуьр
Ширин-ширин у хундени.

ТэгІрифлуьн туь Тозегуьл,
Мигьрибоне нум эри дуьл,
Мозоллуьнуьм эри шори,
Ухшеш зере э десдей гуьл.

Омбор дуьлме хосденигьо
Раче хэтгьой десгьой туьни,
Шев, руз дуьлме хунденигьо
Гьуьзетлуье жофойтуьни.

ЧОРРИЗАГЬО

* * *

Игид хушбэхди эз хубе коргьо,
Желд буго мурав э четине женггьо,
Оммо терсонгогь, э ошгори нэгI, эз песой
кемер,
Микуьшуь туьре, чуьн хогьин, нокуми
бейхэбер.

* * *

Эгер вихдейге е метлеб, хьэрекетсох рас э у,
Эгер дусд бирейге, те песини рузгьош,
дуьруьсд бош э у,
Э дуьшмеревоз вадарафдиге э женг, бош
гьэзоблуть!
Э севгили игид бугьо, э женггьош мибу
зуйгIбелуь.

* * *

Гъэмиш гъэд ю гъонгъуши бире балаю дураз,
Гуьллэй хори чуьклелеи, эз чуьшме сохдени
хъэз.

Эз гъэмиш — холинче бофде, дешенденуьт
э хори,
Духдергъо гуьлгъоре бофденуьт рач э
бендгъой муй,
сохденуьт шори.

ШАСД САЛА

Э гуызет 60 сали Догъисту

МэгІни

Шасд сала, шасд сала,
Чуь гуызели гІуьмуьр туь!
Кошдей богъгьой васале,
Тов дорени хори туь.

Сервори:

Шасд сала, шасд сала,
Туь, дедеи, ме бала.
Гуьллуье хок Догъисту,
Ширине тох эн бисду.

Эз кук, духдер гІошири,
Ферзендгьой туь бэхдевер.
МэгІни лэгІэй шогъири
Мозолмендуьт эз шори.

Сервори:

Жофолуьнуьт догълуьгьо,
Э гьер мейду игидгьо,
Эри Ватан гьурбунуьт,
Э сер дуьшме э женггьо.

Сервори:

Шасд сала, шасд сала,
Туь дедеи, ме бала,
Гуьллуье хок Догъисту,
Ширине тох эн бисду.

ОЙ ДУЪЛ

Эри ёровурд дедейму.

Ой, жингире дуъл, туъре е несиглэт дуъм:
Омбар эз гъово пар мезе, ой дуъл,
Э дерд дануъгъо жиге дерде ошгор сох,
Э дерд недануъгъо жиге гоф месох, ой дуъл!

Гъич кес невегирди гъовой гъуълومه,
Гъэсуълсуъз вегирди иблис хъэёте,
Эз ёр меведеше ники эн мерде,
Эз далдей эн немерд гоф месох, ой дуъл!

Земоне руз-беруз эдей парз зере,
Кими хэндуюсде, кимигъо вой зере,
Кимигъойге эдей гъэсбе пишсохде,
Эри эни гъуълум гъэм мекеш, ой дуъл.

Ферзенд Ватануъм, эй Ватанме — белли!
Дуъл ме хуш-хэёли, ниетме — шогъгуъли.
Зигъисдеи инсон е пенжогъ, е шасти,
Эри эни гъуълум гъэм мекеш, ой дуъл.

РАЧИ НУМ ТУЪ, ГУЪЛСЕБЭХЬИ

Рачи нум туъ, Гуълсебэхьи,
Э гъэд гъозор гуългьой хори,
Мозол иму э у рэхьи,
Эже гъисдге чуьшмей шори.

Бигьил дусди меней туьни
Журкум шенде бугу элов,
Товуш элов гуъл туьчуьни
Кумег мибу э вэхд сайлов.

Эз товуш руз пажирени,
Тегьер назли хисирени,
Гъетте менг товуш доре
Гуълсебэхьиш хэбер бире.

Эзу товне хосденуьм ме,
Рачи нум туъ, Гуълсебэхьи,
Менуьм туьре э синей ме
Чуьн асдарай эн рэхьи.

СЕРНОМЕ

Хосдени дуъл ме туьре	3
Хов ме	4
Туь хэндуюсденигьо вэґІдо	5
Хушей онгур	6
Догъгьо	7
Шевгъ дуюгу гьово	8
Дусдире дорим	9
Зугьун тати	10
Мере эйтуь нугьор берди	11
Эричуь ме туьре шинохдуьм	12
Едигор	13
Гуьлгьо хэбер биренге	15
Дуъл ме	16
Гене вогошдем э ки туь ме	17
Когъоз полковник	19
МэґІни татгьой догъи	20
Эри ишму	22
Ме хосденуьм гІэселе	23
Э рузгьой довгІо	24
Поизе себэхь	27
Эри Ш. С.	28
Э кин метлеб	29
Гьисдуьм гьисд гьонилей ме шогьир	31

Хок	33
Э тозе хуне	35
Поиз омо	36
Бэхш, комиреки гымет нисди	38
Эри жофо	39
Кук Догъисту	43
Э рачи гуьл дери дусди	44
Дусди иму	45
Ватан ме	47
Духдер э шинел солдати	48
Чумгьой туь	49
Нум юре непутьсируьм	50
Дуь хэгьбергьилигьо	51
Одохлуй ме	52
Чуь хубит ишму, ой чумгьо!	54
Ой гуьл	55
Эритуь не эри энү	56
Эри жофой туь	60
Чор ризигьо	61
Шасд сал	63
Ой дуьл	65
Рачи нум туь, Гуьлсебэхьи	66

Шишуьн Сафанов

ПОЗДНЯЯ ЗАРЯ

На татском языке

Редактор **Н. Гилядов**

Художник **С. Гапуров**

Худож. редактор **М. Левченко**

Технич. редактор **В. Гаджиева**

Корректор **Н. Гилядов**

Сдано в набор 14.03.95. Подписано в печать 05.04.95. Формат 70x90¹/₃₂. Бумага офсетная № 2. Гарнитура «Школьная». Печать высокая. Усл. п. л. 2,63. Уч.-изд. л. 1,75. Тираж 500. Заказ 59. Цена договорная.

Дагестанское книжное издательство
Министерства информации и печати РД
367025, Махачкала, ул. Пушкина, 6.

**Типография им. С. М. Кирова
Министерства информации и печати РД
367025, Махачкала, ул. Маркова, 51.**

